

անշահախնդիր հողիէ մը բղխած իր տաղ-տապանքներու մաքրութիւնը շահագիտական նկատուածներով արատաւորելու ձգտող այդ զագիր բերումը ծայրակէտին կը հասցնէ իր յուզումը. բայց, առանց դարձեալ նշողիլու իր գործն ու խոհալը, ընդհակառակն այդ ամէնուն մէջ արտապնդումի և անվատութեան մին քան զմիւսը քաջալերիչ առիթներ միայն տեսնելով, իբրեւ գաղափարական գործիչ, որ կը սիրէ իր գործը, կը զբաւուր իր գիտակցութեան բոլոր զօրութեամբը. «Գոյ յիս ճշմարտութիւն Քրիստոսի»։ Ինչ որ ալ բռնեմ մարդիկ, իրեն հետ է Աստուծոյ վկայութիւնը։ Ու աւելի ջիւրմփարուժով կը նետուի ասպարէզ։

Պարկիշտ մտահոգութիւններէ վերջ անգործած է իր խղճը. ահա՛ իր կոչումին մարդը, ճշմարիտ գործիչը։

Թ. Ե. Կ.

Մ Ե Ի Խ Ա Ձ Ը

(Կեր. Վարդապետի)

(Գաղ. Զ. ԺԳ. 18)

Ո՞վ է՛ ունի իր խաչը. կարեւր է՛ ցոյց տալ քրիստոնեայ մը, Աւետարանի կեանքին հետ հողով հաղորդակցութեան մէջ եղող հաւատացեալ մը, որ շունենայ զայն, իր յոյսերուն, իր վիշտերուն, իր իղձերուն, իր միխթարութեան, իր հաւատքին և սիրոյն այդ նշանը։

Անձին և պարագային համեմատ՝ մերթ մին է՛ ան և մերթ միւսը այդ ամենն, ու առ հասարակ ամէնքն ի մի՛ անոնց համար որոնք կը հաւատան թէ՛ Քրիստոնէութիւնը ցնորք մը է՛, և որոնք վարժուած են այլ ևս խորհելու թէ՛ առանց անոր՝ կեանքը անխմստ բան մըն է՛ իր ամբողջութեանը մէջ, աննպատակ և ապարդիւն ժամավաճառութիւն բոլորովին։

Նա՛ որ քրիստոնեայ է՛ ծնած և մեծցած, աշխիքն խաչին խորհուրդով սնած և զօրացած, բայց յետոյ կորսնցուցած է՛ անոր զգացումն ու մտածութիւնը, ամենէն դժբախտ մարդն է՛, որ չգիտեր թէ՛ ո՛ր կը տանին զինքը իր քայլերը աշխարհի ճամբաներուն վրայ։

Ու ինչ որ քրիստոնեայ անհատին համար ճիշդ է՛, ճիշդ է՛ նաեւ՝ աւելի լայն համեմատութեան մը վրայ՝ քրիստոնեայ

ազգերուն համար, այն հաւաքական անհատականութեանց համար, որոնց մէջ քրիստոնէութիւնն է՛ որ ամենէն աւելի դրած է՛ մշակում և է՛ ինքնութեան, գիտակցութեան, աշխիքն ազգային ինքնակացութեան և ինքնաճանաչութեան զգացումը։

Ըստ այսմ ամէն ազգ ունի իր խաչը, իբրեւ իր ճակատագիրը, իր կոչումը, իր նկարագրին խորհուրդը մարմնացնող և սնծանաւորող նշանը։ Մենք ևս, ուրեմն, անպայման ունինք մեր խաչը. ունեցած ենք զայն ցարդ, ունինք զայն այժմ, և պիտի ունենանք ընդ միշտ։ Մարգարէին պատգամին մէջ — «Ըստ աւուրց փայտին կենաց եղիցին աւուրք ժողովուրդեան իմոյ» — կարծես մեզի՛ ուղղակի մեզի խօսող իմաստ մը կայ. պիտի ապրինք՝ ցորչափ խաչը ապրի մեր մէջ, կամ ցորչափ մենք ապրինք իրեն համար։

Ուսով իսկապէս եղանք ազգ, և խաչով պիտի շարունակենք մեր գոյութիւնը դարերու մէջէն իբրեւ ազգ։ Մեր պատմութիւնը և ամէն ինչ որ մեր ազգային հոգին կ'արտայայտէ, զայդ՝ զայդ միայն կ'ապացուցէ։ Այս ճշմարտութեան դէմ յարուցուած առարկութիւնները ամէնքն ալ՝ առ նուազն՝ դանդաշանք են մտքի։

«Հայ քրիստոնեայ»։ սխալ է՛ այս դուռ գորգութիւնը. աւելորդ է՛ երկրորդ բառը. պէտք է՛ բռնել լոկ Հայ. զի թէ՛ ամէն քրիստոնեայ՝ Հայ է՛, բայց ամէն Հայ՝ քրիստոնեայ է՛. առանց քրիստոնէութեան գաղափարին՝ անխմստ է՛ Հայութեան գաղափարը։ Այս դատումը նոյնքան խստուածութեամբ ճիշդ է՛ թերեւս ուրիշ ազգերու կամ շատ ազգերու համար. բայց բովանդակապէս ճիշդ է՛ մեզի համար. որովհետեւ թէ՛ և ամէն ազգ իր խաչը ունի՛ ինչպէս բնիք, բայց մենք մանաւանդ ունինք մեր խաչը՝ ինչպէս պէտք է՛ քաջութիւնք երբեք խորհել և բռնել։

Մեր խաչն ալ, ինչպէս ամէնունը, քրիստոնէութեան խաչն է՛ անուշտ, բայց, վկայ մեր ազգային խղճմասնքը, ա՛յնքան շոյշնացուած ենք զայն մեր հոգիին հետ, ա՛յնքան տարածած ու ապրեցուցած ենք զայն մեր գոյութեան մէջ, ա՛յնքան ներկած ենք զայն մե՛ր ևս արիւնով, որ կարծես՝ ինչպէս Աստուածաշունչը հայերէնի՛ խաչն ալ մեր սրտի և հոգիին կեանքին է՛ թարգմանուած։

Մեր դրօշը, մեր մտադրարկն պատկերն է՛ ան, ու իր տաղը՝ «Փառք Ա. Ուս»

չին ամերիկացի ազգային քայլերդն է կարծես այլ ևս: Աստոր համար է անշուշտ որ ամերիկացիներն պատմութեան վերջին քսան-դարեակը պատմութիւնն է խաչակրութեան մը, որ ամերիկն է էապէս: Անհունութիւնը խաչի քանդակներու, մանրանկարներու, պատկերներու եւ զարդաձևերու, որոնք զարներն ի վեր մինչեւ երէկ կը զարդարէին ամերիկացի տաճարներն ու սրբավայրերը, մեր գրքերն ու մագաղաթները, զայդ կը ցուցնեն՝ իրեն պատկերազարդուած արտայայտութիւնը ամերիկային, մեր խաչին:

Ու եկեղեցին, ազգային խղճին անշուշտ այդ ձայնը, զայդ կը տանէ այսօր. մեր խաչը՝ վարդապետ խաչի տոնին խորհուրդին մէջ: «Ե՛մ քան ի ինչի պարծիլ բայց միայն ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով ինձ աւելարհ ի խաչ ելեալ է եւ ես աւելարհիմ»։ Առաքտալին այս խոսքը մեր խոսքն է ինչնին, զոր զարեք կրկնած ենք ու պիտի չզարդիրք բնաւ կրկնելէ, իրեն մեր Հաւատարմին բուն Հանգանակը: Մեր պարծանքը մեր խաչն է. խաչն է մեր միակ պարծանքի նիւթը. իր ճառը մեր փրկիչութիւնն է, իրեն խոստովանութիւնը իր յոյսին, իր հաւատքին եւ իր սիրոյն համար նահատակուող ժողովուրդի մը:

Անգամ մըն ալ, սոսոր, այդ բառերը կ'արտասանեն իրենց մահուան մէջ անմահացած մեր խաչնեացի հոգիները եւ ամէն օր իրենց կենանքին մէջ զէպի մահ արշաւող իրենց զաւակները. մեր խաչը, եւ անոր պարծանքը:

Թ. Ե. Գ.

ՆՕԹ ՄԸ

Այս երեւոյս հաստատմանով կր փակուի բարձր կրօնական այս գրականութեան, որով կ'ընկերայ խորհրդածութիւններ են, ճշմանական օրերն առաջնական ընթերցանութեան առթիւ՝ կասարեւ Ս. Փարսխաւի Հօր գլխին: Անոնց կերպով մը բարձրակարգութեան են կիրակեօրեայ աւետարանական ընթերցանութեան առթիւ. արդեւ արեւմտեան են Ս. Աւետարանի ձայնը: Խորհրդով առանձին հասարակ մը մէջ: Սրբազան Հայր մտադրէ է վերջացած այս բարձր եւս հրատարակել երկրորդ հասարակ մը մէջ, «Առաջնայն օրերով» սրբապատկեր: Իսկ յառաջիկայ արդիւնը սկսելու կը յաւանքի թէ պիտի կարենան հրատարակել աւելի բարձր մը կիրակեօրեայ խորհրդածութեան, մագաղաթական ընթերցանութեան առթիւ, ինչ կազմուի համար երրորդ հասարակ մը, «Ի ձայն մագաղաթի» վերագրով: Ուրախ պիտի լըլայ հեղինակը եթէ որ եւ է ճշմանականութեան պարտաւոր չափով զինք կիրակեօրեայ եկեղեցական ընթերցանութեան առթիւ այսպէս կազմուած երակի շրջան (sytle) լրացնել: — Աւերդ յիլլայ ըսել հոս թէ Աւետարանի ճարտար, գործ. Քրիստ. Ս. Փարսխաւի այնքան գեղեցիկ կերպով անդրիւնդի էր քարգամած, հրատարակուած է Լեւոնեմ, The Faith Pressի կողմէ, եւ լաւ ընդունելութիւն ցած՝ անց: Ինչ ամենեւեւ եւս փափաք յայտնուած է անոր գեղեցիկութեան քարգամութեան:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԵՐ

Մեհեթեթ . . .

Խոր, չընկելու համար սարսուղին մտածուածով մըն է որ կը կենան Աստուծոյ Խորանին՝ եւ Զեր առջեւ: Եւ այդ պարտադրանք մըն է մտքին՝ վայրէն որքան պահէն: Մինչ առաջինը, վայրը, կը թանձրացնէ մահուան խորհուրդը, երկրորդը, պահը, սակայն, զայն զգալու խողովքը կը վազեցնէ երակ-ներէն ներս, մեր ամենուս: Մահուան թանձր ստուերն է որ կ'ողողէ զմեզ՝ երբ մեր քայլերը կ'առաջնորդեն մեզ այս նուիրական յարկէն ներս: Գիտակցական վիճակի մը կը վերածուի այսօր, մահուան իրողութեան ստուգութիւնը, եւ, անոնք՝ որ անտարբեր կեցուածք մը կրնային ունենալ ինչոր հանդէպ, զայն իրենցմէ տարամբուելու աստիճան, խնայելու համար իրենց միտքին անոր անգրագարծութիւն տաժանքը, կասկած չ'ուշիմ որ, կ'զգան ու կ'ապրին զայն յակամայն այս պահուս, զայն նկատելով անվերջ դատարկիքը կենքի կասուրմի, այս աշխարհի վրայ: Ամենուս մտածումը կը զբաւուրի անով եւ կը խոցուի անոր խաչքոցէն: Մահուան շունչն է որ կ'արձակուի ու կը տարածուի այս բոլորիս, ամենուրեք, այս շիրիմներէն: Անոր ստուերին հետ ներդաշնակութեան մէջ են մեկին ու ցածութիւնը այս կամարներուն, որոնք, կործանութիւն սարսափով մը բարախուն, անոր խորհուրդին հրաւիրակ վկաներ են լուսնայն պերճաբոս: Հիմնուած իմաստութիւնը, ի տես կենքի անկայունութեան, անօրինած է որ այս Ս. Եկեղեցին, որ բնիկ է ստուգապէս մահուան, ունենայ այսպիսի ճարտարապետական կերտուածք, որ, անոր առաջին կորամէտ մուտքին, զգայ մարդ թէ իր ապագայ վախճանը անհիշանալ մը պիտի ըլլայ լոկ քարի մը ցրտութեան ու մեծ կամարի մը ստուերին ներքեւ:

Կ'զգա՞ք արեօք թէ Զեր ոտքերուն ներքեւ անհիշանալ թաղուած են իմացական մեծութիւններու, կամքի տրտմաններու, եւ զգացումի հսկաններու, Փարճած էք անգրագարանալ արեօք, որ, մարմարինէն այս շի-

(*) Վերափոխման Մեհեթեթի առթիւ ի Ս. Փրկիչ խոսուած հարգը, 29 Օգոստ. 1938: